

Joan Enric Fabre

(1823 - 1915)

QUI no coneix quelcom de l'obra—mai no superada ni tan sols igualada—del nostre biografiat? Referint-se a ell, Darwin en la seva obra immortal, ja l'any 1859, el designa com a l'«inimitable observador» i no hi ha dubte que aquest és el qualificatiu que més li escau.

Segons manifesta el mateix Fabre, la seva vida no fou pròdiga en grans esdeveniments; els seus trenta darrers anys transcorregueren en el més absolut retir i completament en silenci, àdhuc a taula, circumstància que no pot ésser negligida pels que patim del defecte contrari.

La seva figura té molts caires tràgics. Tot en ell fou una lluita duríssima per tal d'assolir una independència que conquerí finalment, mes, a quin preu! Tingué la fortuna a les mans i l'adversitat la hi va fer perdre. Va viure enmig d'una generació hostil a les seves recerques i la glòria no li arribà més que a última hora.

Els seus deu volums de «Souvenirs Entimologiques» són igualment estimables per la matèria i per la forma; per la ciència i per l'estil. Són el model d'observació més acurat que coneixem i inspiren a tothom respecte vers l'autor i amor vers la Naturalesa.

Per evocar la primera infància de Fabre, hem d'imaginar un minúscul pastor calçat amb esclops que va distraient els ocis de la vida del pastor amb l'observació de la vida dels Insectes, la pesca del cranc de riu o la hipnosi dels galls. Quan mancava llenya als pastors, en ple hivern, s'escalfaven a l'estable i sentien, a vegades, la ingrata proximitat dels llops. Quan, als set anys, començà a anar a Escola, havia de portar cada matí un tronc de llenya per al magatzem escolar. Rebé una instrucció rudimentària, primer al seu poble i més tard a Tolosa i Montpeller on l'enviaren els seus pares amb la intenció de fer-lo mosso de cafè. L'infortuni el portà a treballar

als camins de ferro i àdhuc a captar, i fent aquestes feines, endolcides amb l'observació dels Insectes, arribà als setze anys. Els pocs cèntims de què disposava els esmerçà, una vegada, no en pa que no tenia, sinó en un llibre de poesies de Reboul que, per ironia del destí, era un forner; menjà tan sols una mica de raïm furtivament agafat i ens diu que féu un àpat celestial. A còpia de voluntat obtingué una beca a l'Escola Normal d'Avinyó, on residí durant tres anys. Sentia neguit d'aprendre, però no les coses que havia d'estudiar, sinó les que li agradaven; en lloc de fer l'exercici que li estava encarregat, dedicava les hores a observar les vespes. Per últim, als dinou anys, obtingué el Diploma.

El tornem a trobar fent de mestre primari a Carpentras amb la consignació anual de 700 pessetes que no sempre li foren lliurades puntualment. Fent mostra d'un valor temerari es casà, en aquestes condicions!, en fer vint-i-cinc anys. Havia treballat durament i tristament; volia aprendre i ensenyar amb alegria.

El seu sojorn a Còrsega en qualitat de Professor de Física, a Ajaccio, li reportà el renaixement del seu amor a les Matemàtiques i l'oportunitat de fer coneixença amb l'eminent zoòleg Professor Moquin-Tandon, que havia d'iniciar-lo en la dissecció, la qual començaren el mateix dia de trobar-se, a taula, amb el cargol. L'estada a Còrsega fou ben agradable per a Fabre, que admirava la rica flora i els animals marins que poblen aquella illa pintoresca. Deixant de banda certes febres que adquirí a les costes pantanoses, tot fou prosperitat per al nostre biografiat mentre residí a Còrsega, únic període de la seva existència que va viure fora de França.

D'Ajaccio passà al Liceu d'Avinyó, on l'any 1854 tingué ocasió de conèixer l'obra de Lleó Dufour, l'anomenat patriarca de l'entomologia i aquesta coneixença decidí la seva vocació. A partir d'aquest punt tot fou per als Insectes. Malgrat i haver d'atendre amb un treball dur i esgotador les seves obligacions familiars i a despit d'una cadena de circumstàncies defallidores produí Fabre en cinc anys una sèrie d'estudis que fomentaren la seva reputació com a entomòleg. Durant aquest període presentà a París la seva tesi per al Doctorat en Ciències. Moquin-Tandon, era aleshores Professor d'Història Natural a París, i Fabre volgué complimentar-lo, i recordar-li els dies que havien passat plegats a Ajaccio, però el «mestre» havia oblidat el pobre deixeble de Còrsega o estava massa enfeinat per a rebre'l, el cas és que Fabre hagué de desistir de parlar-li.

L'any 1865, Pasteur visità Fabre, a Avinyó i fou ben lamentable

que no s'avinguessin, tant pel fruit que haurien pogut aconseguir les relacions d'aital personalitats, com per l'amargor que installaven aquests desenganys en l'ànima pueril i hipersensible de l'entomòleg-poeta. Començava Pasteur els seus estudis sobre la pebrina del cuc de la seda i estava desorientat perquè no coneixia la biologia dels lepidòpters; per tal de conèixer-la s'adreçà a Fabre, l'únic Professor universitari a Avinyó que podia ajudar-li. El caràcter sec, glacial, de Pasteur no podia lligar amb el temperament exquisit de Fabre i per això no simpatitzaren, ni molt menys.

La fortuna sembla voler somriure-li finalment quan el trobem de Professor i conservador del Museu d'Avinyó. Descobreix un procediment per a obtenir la matèria colorant de la rúbia i els seus mereixements són entusiàsticament apreciats per Duruy, el Ministre d'Instrucció Pública de França, que el fa marxar cap a París, el fa Cavaller de la Legió d'Honor i el porta a les Tulleries per tal que faci coneixença amb l'Emperador, qui el nomena preceptor del Delfí.

La mala estrella que presidí tota la vida de Fabre lluu en aquest moment amb la seva màxima intensitat. Quan estava a punt de transformar en francs el seu descobriment industrial per a l'obtenció de colorants a partir de plantes tintòries, a Alemanya obtingueren sintèticament l'alizarina i això el privà d'assolir la independència econòmica que li hauria permès dedicar tota la seva activitat a l'Entomologia.

Durant vint anys exercí el Professorat a Avinyó i no pogué mai obtenir millores econòmiques que l'eximissin de guanyar un sou suplementari fent classes particulars, tasca esgotadora en la qual esmerçava unes energies que haurien estat precioses en el domini entomològic. Les seves relacions amb Pasteur i Moquin-Tandon, lluny d'ésser profitoses, li donaren una visió pessimista de les relacions científiques i feren agre i amarg un caràcter ple de cordialitat. L'amistat amb el Ministre Duruy despertà contra Fabre la protesta dels elements clericals, els quals feren impossible el seu càrrec de preceptor del Delfí i perjudicaren greument l'èxit que assolien les seves conferències a Avinyó, on era extraordinàriament popular. Perseguit públicament per la injustícia, no trobà més ajuda que la de Stuart Mill, qui residia aleshores a Avinyó, i l'ajudà ple de comprensió i evità, encara, el fracàs absolut d'una vida admirable. Fastiguejat per una lluita innoble i havent fet vint anys de serveis a l'Estat, decidí retirar-se, cosa que féu l'any 1871 i fixà la residència a Orange, prop d'Avinyó.

Per uns quants anys residí a Orange, vivint miserablement amb la pensió que li passava l'Estat i fent llibres de text que començaren a

donar-li un rendiment apreciable. La conservació del Museu d'Avinyó era una feina ingrata per a ell; patí malalties molt greus, tingué la dissort de perdre un fill en el qual posava les seves il·lusions i, plena ja la copa d'amargor, en el moment que començaven a donar flor les plantes que voltaven el seu recés, abandonà Orange per traslladar-se a Serignan en cerca sempre d'una pau que no existeix en la vida.

Trenta anys durà la seva existència eremítica a Serignan i mai durant tan llarg període no sortí d'aquelles muntanyes ni volgué contemplar nous horitzons; visqué dedicat als afectes familiars i a les seves observacions que havien de fer-lo immortal.

A Serignan conegué el seu veí, l'illustre Mistral, per intervenció del qual fou concedida una pensió més decorosa a Fabre; els llibres, per altra banda, començaven a donar quelcom, el públic sentí admiració pel poeta dels Insectes i arribà finalment per a la gloriosa vellesa de Fabre una mica de la gran admiració a què els seus excepcionals mereixements l'havien fet creditor.